

Sygn. akt IV CSK 450/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 18 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSA Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z powództwa Parafii Ewangelicko – Augsburskiej w P.
przeciwko Miastu Ł.

o przywrócenie własności nieruchomości,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 18 marca 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 5 czerwca 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Parafia Ewangelicko-Augsburska w P. wystąpiła z powództwem przeciwko Miastu Ł. przywrócenie własności gruntów o powierzchni 705 m², jako części nieruchomości położonej w Ł., oznaczonej w ewidencji gruntów nr 10088, dla której w Sądzie Rejonowym w Ł. prowadzona jest księga wieczysta Kw nr [...].

Powódka podała, że podstawą dochodzonego roszczenia są przepisy ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 73, poz. 323 ze zm.). Wniesienie pozwu stało się konieczne, gdyż Parafia na podstawie przepisów wspomnianej ustawy zwróciła się do Komisji Regulacyjnej w Warszawie z wnioskiem o przywrócenie jej własności opisanych wyżej gruntów, ale zespół orzekający tej Komisji nie uzgodnił orzeczenia.

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 2 kwietnia 2008 r. oddalił powództwo. Sąd ten poczynił następujące ustalenia: Przedmiotowa nieruchomość jest aktualnie własnością Miasta Ł. Przed drugą wojną światową była własnością Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Ł. Prawomocnym postanowieniem Sądu Powiatowego w Ł. z dnia 14.10.1971 r. orzeczono, że własność tej nieruchomości nabył w dniu 31 grudnia 1955 r. Skarb Państwa na podstawie art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87), Decyzją Wojewody Ł. z dnia 11 marca 1993 r. stwierdzono na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawie o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 32, poz. 191 i Nr 43, poz. 25) w zw. z art. 5 ust. 1 tej ustawy, że Miasto Ł. nabyło własność przedmiotowej nieruchomości z mocy prawa.

Konsystorz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w 1966 r. zrzekł się tej i szeregu innych nieruchomości i podjął uchwałę, w której postanowiono zwrócić się do Urzędu do Spraw Wyznań o przyznanie specjalnej dotacji inwestycyjnej w wysokości 5.000.000 zł, która to dotacja stanowić miała rekompensatę za zrzeczone nieruchomości.

W ocenie Sądu Rejonowego z uwagi na skutki prawomocnego postanowienia Sądu Powiatowego w Ł. z dnia 14 października 1971 r. bez uprzedniego uchylecia lub zmiany tego postanowienia strona powodowa nie może skutecznie domagać się przywrócenia własności spornej nieruchomości. Nie była ona bowiem przejęta na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów, o których mowa w art. 40 ust. 1 pkt 1 i 3 powołanej wyżej ustawy z dnia 13 maja 1994 r.

Apelację powódki od powyższego orzeczenia Sąd Okręgowy w Ł. oddalił wyrokiem z dnia 5 czerwca 2008 r.

Sąd Okręgowy w zasadzie podzielił ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji z tym, że wskazał, iż nie doszło do skutecznego zrzeczenia się prawa własności przez Konsystorz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w 1966 r., gdyż skuteczne zrzeczenie się własności nieruchomości – według obowiązującego wówczas art. 179 § 1 k.c. wymagało zachowania formy aktu notarialnego, a takiego aktu nie sporządzono. Jednakże Sąd Okręgowy potwierdził ustalenie co do tego, że Konsystorz podjął uchwałę o zrzeczeniu w zamian za pieniężną rekompensatę i uznał, że istnieje wysoki stopień prawdopodobieństwa, graniczący z pewnością, że powódka otrzymała przyrzeczoną kwotę. Sąd Okręgowy stwierdził, że omawiana kwestia nie miała decydującego wpływu na treść rozstrzygnięcia. Istotną okolicznością jest natomiast fakt, że Skarb Państwa nabył własność spornych gruntów na podstawie art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87). Z uwagi na skutki tego prawomocnego postanowienia, bez jego uprzedniego uchylecia lub zmiany strona powodowa nie może skutecznie domagać się przywrócenia własności spornej nieruchomości. Sąd Okręgowy podzielił w tej kwestii pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2006 r. sygn. Akt III CZP 123/06, że własność nieruchomości nabytej przez Skarb Państwa na podstawie art. 34 ust. 1 pkt 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87 ze zm.), a następnie przez jednostkę samorządu terytorialnego na podstawie art. 60 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872 ze zm.), nie podlega przywróceniu kościelnej osobie prawnej na podstawie art. 40 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do

Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 73, poz. 323 ze zm.).

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego strona powodowa zarzuciła naruszenie prawa materialnego: art. 40 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej przez niezastosowanie tego przepisu do prawidłowo ustalonego stanu faktycznego i uznanie, że przejęcie nieruchomości przez zasiedzenie (przemilczenie) stwierdzone postanowieniem sądu na mocy art. 34 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich nie spełnia hipotezy tego przepisu, gdyż nie jest przejęciem nieruchomości bez tytułu prawnego w sytuacji, w której art. 45 ust. 2 wymienionej ustawy przewiduje, że postępowanie regulacyjne (w tym postępowanie sądowe po zakończeniu postępowania przed Komisją Regulacyjną) może toczyć się odnośnie do nieruchomości, w stosunku do której uprzednio postępowanie sądowe ani administracyjne o przywrócenie prawa własności nie toczyło się, a zatem nie ma potrzeby wznawiania odpowiednich postępowań wywłaszczeniowych;

Art. 21 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 1 Protokołu 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 20 marca 1952 r. poprzez oddalenie apelacji i – w konsekwencji – utrzymanie wyroku nie przyznającego powódce ani nieruchomości zamiennej ani odszkodowania w sytuacji, w której prawo własności spornej nieruchomości służące poprzednicze prawnej powódki przed wydaniem - z rażącym naruszeniem prawa – postanowienia Sądu Powiatowego w Ł. z dnia 14 października 1971 r. było bezsporne, a powódka nigdy nie otrzymała rekompensaty za przejęte mienie. Zarzucono także naruszenie przepisów postępowania: art. 233 § 1 k.p.c. na skutek dokonania oceny nie znajdującej oparcia w materiale dowodowym, jakoby na rzecz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego nastąpiła wypłata odszkodowania za mienie objęte pozwem w sytuacji, gdy w aktach postępowania dowodów na taką wypłatę brak, a Sąd uznał tę okoliczność za udowodnioną wobec „wysokiego stopnia prawdopodobieństwa graniczącego z pewnością”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oceniając zarzut naruszenia art. 40 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej należy zauważyć, że w tej kwestii w identycznej sprawie Sąd Najwyższy wypowiedał się już wcześniej w uchwale z dnia 21 grudnia 2006 r. III CZP 123/06 i w wyroku z dnia 30 listopada 2007 r., IV CSK 296/07.

Zgodnie z art. 40 ust. 1 pkt 4 powołanej ustawy postępowanie regulacyjne o przywrócenie własności nieruchomości, które były własnością kościelnych osób prawnych, dotyczy przywrócenia własności tylko nieruchomości przejętych we władanie państwowych jednostek organizacyjnych bez tytułu prawnego. W sytuacji, w której w przypadku spornej nieruchomości prawo własności Skarbu Państwa zostało potwierdzone prawomocnym postanowieniem Sądu Powiatowego w Ł. z dnia 14 października 1971 r. nie można uznać, że nabycie to odbyło się bez tytułu prawnego. Do czasu pozbawienia tego prawomocnego postanowienia mocy prawnej, zgodnie z art. 365 k.p.c. wiąże ono bowiem nie tylko strony i sąd który je wydał, ale również inne organy państwowe, a także organy administracji publicznej.

Z art. 45 ust. 2 tej ustawy wynika tyle tylko, że w razie niezgodnienia orzeczenia przez zespół orzekający uczestnicy postępowania regulacyjnego mogą wystąpić na drogę sądową, ale dla skuteczności roszczenia musi zachodzić podstawa prawna do przywrócenia własności.

Prawomocne postanowienie sądu stwierdzające nabycie przez Skarb Państwa w drodze zasiedzenia własności nieruchomości stanowiącej przed dniem 1 września 1939 r. własność parafii Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, do czasu pozbawienia takiego postanowienia mocy prawnej, wyłącza możliwość uznania takiej nieruchomości za nieruchomość nabytą bez tytułu prawnego w rozumieniu art. 40 ust. 1 pkt 4 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Z postanowienia tego wynika, że Skarb Państwa nabył przedmiotową nieruchomość zgodnie z prawem. Jeżeli więc w obrocie prawnym istnieje takie prawomocne postanowienie, to nawet przedstawienie w postępowaniu regulacyjnym wszczętym na podstawie powołanej wyżej ustawy dowodów wskazujących na to, że państwowe jednostki organizacyjne

przejęły przedmiotową nieruchomość bez tytułu prawnego nie może prowadzić do uznania, że mamy do czynienia z nieruchomością, o której mowa w art. 40 ust. 1 pkt 4 tej ustawy. Wprawdzie przepis ten wskazuje, że jeżeli przejęcie nieruchomości we władanie nastąpiło bez tytułu prawnego, to późniejsze ustawodawstwo konwalidujące to przejęcie nie ma znaczenia, jednakże regulacja ta nie może być rozumiana w ten sposób, że także późniejsze prawomocne orzeczenia sądu, nie mają żadnego znaczenia dla oceny tytułu nabycia nieruchomości przez Skarb Państwa. Przepisy omawianej ustawy, jako przepisy o charakterze szczególnym powinny być wykazane w sposób ścisły. Nie ma więc żadnych podstaw do stawiania na równi „późniejszego ustawodawstwa”, o którym mowa w art. 40 ust. 1 pkt 4 z późniejszym orzeczeniem sądu. Orzeczenie Sądu zostaje wydane po przeprowadzeniu ustaleń, które stanowią podstawę dla rozstrzygnięcia, wiążącego w razie prawomocności takiego orzeczenia osoby i organy państwowe, zgodnie z art. 365 k.p.c. Kwestionowanie tych ustaleń w innym postępowaniu bez wzruszenia prawomocnego orzeczenia godziłoby w podstawowe zasady na których oparty jest wymiar sprawiedliwości, gdyż czyniłoby w istocie fikcję z prawomocnych orzeczeń, które możnaby wzruszać w dowolny sposób. Jeżeli Skarb Państwa nabył przedmiotową nieruchomość zgodnie z prawem, to nabycie tej nieruchomości przez Miasto Ł. jest skuteczne także wobec powodowej Parafii. Zatem, zarzut naruszenia art. 40 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej nie znajduje uzasadnienia. Chybiony jest także zarzut naruszenia art. 21 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 1 Protokołu 1 do Konwencji o ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 20 marca 1952 r. na skutek nieprzyznania powodce ani nieruchomości zamiennej ani odszkodowania.

Orzeczenie Sądu Powiatowego w Ł. z dnia 14 października 1971 r. stwierdzało, że Skarb Państwa nabył własność spornej nieruchomości na podstawie art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich. Przepis ten przewidywał konsekwencje na wypadek jeżeli osoby, które opuściły majątek w związku z wojną, w ciągu 10 lat licząc od końca roku kalendarzowego, w którym wojna została ukończona nie przejawiały inicjatywy w odzyskaniu swojego majątku.

W takim przypadku Skarb Państwa nabywał własność tego majątku przez zasiedzenie (przemilczenie). Powołane w skardze kasacyjnej przepisy Konstytucji i Protokołu 1 do Konwencji o ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie zakazują nabywania przez Skarb Państwa własności nieruchomości w drodze zasiedzenia, nie przewidują także w takim wypadku rekompensaty ze strony Skarbu Państwa na rzecz osoby, której prawo własności uprzednio przysługiwało. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. na skutek oceny dokonanej przez Sąd drugiej instancji, że istnieje wysoki stopień prawdopodobieństwa, graniczący z pewnością, że powódka otrzymała pieniężną rekompensatę za mienie objęte pozwem jest zarzutem dotyczącym ustaleń faktycznych i wobec treści art. 398³ § 3 k.p.c. należy go uznać za niedopuszczalny.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.